

Kitâbü'l-Kesb: İslam İktisadında Helal Kazanç

İmam Muhammed eş-Şeybânî
Şerh: Şemsü'l-Eimme es-Serahî
Takdim ve Çeviri: Prof. Dr. Mustafa Bakır

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

PROF. DR. MUSTAFA BAKTIR

1952'de Kayseri'nin Hacılar ilçesinde doğdu. İlkokuldan sonra lise tahsilini Kayseri İmam Hatip Okulu'nda tamamladı. Atatürk Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi'nin Fıkıh ve İslam Hukuku Bölümünden 1976'da mezun oldu. Müftü yardımcısı ve vaiz olarak bir müddet Diyanet İşleri Başkanlığı'nda görev yaptıktan sonra 1977'de Erzurum Yüksek İslam Enstitüsü'ne Fıkıh Asistanı oldu. 1980'de Atatürk Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi'ne İslam Hukuku Asistanı olarak atandı ve 1982'de doktorasını tamamladı. 1986'da altı aylığına ilmi araştırmalarda bulunmak üzere Suudi Arabistan'ın Mekke şehrindeki Ümmü'l-Kura Üniversitesi'ne gitti. İslam Hukuku Anabilim dalında 1988'de doçent, 1994'de de profesör oldu. 1993–1999 tarihleri arasında iki dönem Atatürk Üniversitesi Erzincan İlahiyat Meslek Yüksek Okulu'nun müdürlüğünü yaptı. 2011'de Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü'ne atandı, bölüm başkanlığı yaptı. Evli ve beş çocuk babası olup 10.01.2019'da Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden emekli olmuştur. TDV İslâm Ansiklopedisi'nde yayınlanmış birçok madde ve çeşitli sempozumlara sunulmuş tebliğleri ve ilmî makaleleri bulunmaktadır.

Yayımlanmış Eserleri:

- *İslâm'da İlk Eğitim Müessesesi Suffa Ashabi*, 2. Baskı, İstanbul, 1990.
- *İslâm Hukukunda Zaruret Hali*, Ankara, 1986.
- *İslâm İktisadında Helal Kazanç*, Tercüme ve Tahlil, İstanbul, 1993.
- *İslâm Hukukunda Külli Kaideler*, Erzurum, 1988.
- *Usûlü Fıkhın Ortaya Çıkışı ve Günümüzdeki Önemi*, Erzurum, 1993.

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar 8

İkinci Baskıya Önsöz.....9

Önsöz11

İMAM MUHAMMED'İN HAYATI VE ESERLERİ

I. Hayatı ve Tahsili.....13

II. Eserleri17

A- Zâhirurrivâye Olan Eserleri.....19

B- Nadirurrivâye Olan Eserleri.....23

ŞEMSÜ'L-EİMME ES-SERAHSÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

I. Hayatı.....27

II. Eserleri29

Kitâbü'l-Kesb'in Tahlili.....33

1. İslam İktisadında Kazanç (Kesb)34

2. Zenginlik ve Fakirlik.....35

3. İktisadi Faaliyetlerin Çeşitleri.....36

4. İktisadi Açından İhtiyaçlar	36
5. İhtisaslaşma ve İş Bölümü	38
İslam İktisadında Helal Kazanç	39
Mukaddime.....	39
İktisâbın Tarifi	40
Kazancı Aramanın Hükümü	40
Farzın Yapılmasına Vesile Olan Şey de Farz Gibidir	41
Çalışmak Peygamberlerin Mesleğidir.....	42
Kazancın Kısımları.....	44
Kazançla Meşgul Olmanın Haram Olduğunu İddia Edenlere Cevabımız	45
Kesbin Mübah Olduğuna Dair Deliller.....	47
Kesb Meselesinde Kerrâmiye Mezhebinin Görüşü.....	52
Kerrâmiye Mezhebine Cevabımız	53
Âlemin Devamı Rızık Temini İledir	55
Zaruri Olan Rızıkın Temininden Sonra da Kazanmaya Devam Etmek Caiz Olur mu?.....	56
Fakirlik mi Daha Faziletlidir, Yoksa Zenginlik mi?.....	57
Zenginliğe Şükretmek mi, Yoksa Fakirliğe Sabretmek mi Daha Faziletlidir?	61
Kazancın Mertebeleri.....	64
Mal Toplamak İçin Çalışmak	68
Mal Toplamaktan Kaçınılması.....	68
Mal, Allah'a Yaklaşmak İçin Bir Vesiledir.....	69
Kazanç Yolları Mübahlık Açısından Aynıdır	69
Meşru Kazanç Yolları	70
Ticaret ve Ziraat.....	72
İlim Öğrenmek Farzdır.....	73
En Faziletli Bilgi, İlmihâl Bilgisidir.....	73
Âlimin İlmî ile Amel Etmesi ve Bilmeyenlere Öğretmesi Farzdır	74

İlim Öğrenmenin Önemi	77
Öğrenilmesi Farz Olan ve Olmayan İlimler	77
Farzın Kısımları.....	79
Âlimin Öğretmesi Farz Olan İlim	81
Hayat Dört Şey Üzerine Kaimdir	82
Yeme ve İçmeyi Terk Etmek Doğru mudur?.....	84
Avret Mahâllini Örtmek	85
Kadının İhtiyacını Temin Etmek Kocasına Aittir	85
Vazifeler Tam Olarak Yapılmalıdır	86
Yiyeceklerin Zayi Edilmesi ve İsrافی Haramdır	87
İsrafın Çeşitleri	87
Giyinmek	91
Bu Meselede Bazı Yanlış Görüşlerin Reddi	94
Muhtaçları Doyurmak.....	95
Dilenmenin Hükümü.....	96
Veren El, Alan Elden Daha Hayırlıdır	99
Yemek Yemenin Farz Oluşu.....	104
Yenilecek Miktar.....	106
Giyilecek Elbisenin Hususiyeti.....	110
Kulun Fiilleri.....	111
Erkeklerin İpek Giyinmesi.....	118
Camilerin ve Evlerin Süslenmesi.....	119
Az ile Yetinmek.....	122
Kaynakça.....	127
İndeks.....	131

KISALTMALAR

a.e.	Aynı eser
a.g.m.	Adı geçen makale
(a.s.)	Aleyhisselâm
b.	İbn
bkz.	Bakınız
h.	Hicrî
H. No	Hadis Numarası
Hz.	Hazreti
İ. A.	İslâm Ansiklopedisi
(r.a.)	Radıyallâhu anh
(r.h.)	Rahimehullah
(s.a.s.)	Sallâllahü aleyhi ve sellem
s.	Sayfa
ss.	Sayfa Sayısı
tah.	Tahkik eden
ter.	Tercüme eden
tsz.	Tarihsiz
v.	Vefat tarihi
vd.	Ve devamı
vr.	Varak
yzm.	Yazma

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

İmam Muhammed eş-Şeybânî ve Serahsî ile ilk tanışmamız 1970’li yıllarda lisans öğrencisi iken olmuştur. 1976’da Erzurum Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi’nden mezun olurken Şeybânî’yi mezuniyet tezimin konusu olarak seçmiştim. O sırada bölüm başkanımız ve tez danışmanım Prof. Dr. Yusuf Ziya Kavakçı, tezlerimizi hazırlamamız için bizleri İstanbul’daki kütüphanelere yönlendirmişti. Şeybânî’yi çalışırken *el-Kesb* adlı eserine de muttali olmuştum. Ebû Hanife’nin Ebû Yusuf’tan sonra ikinci talebesi kabul edilen İmam Muhammed, Hanefî mezhebinin dayandığı temel kitapları kaleme aldığı için “Hanefî mezhebinin muharriri” unvanını almıştır.

Daha sonraki yıllar eserin iki matbu nüshasına ulaşınca tercümeyle karar verdim. Kitabın başına müellifi, şârihi ve eseri tanıtan 38 sayfalık bir giriş ilave edilmiş ve 1993’te İstanbul’da basılmıştı. Eser, Abdulfettah Ebu Guddé’nin tahkiki ile 1997’de yeniden Arapça olarak basıldı. Tercümeyle tekrar gözden geçirirken bu baskıdan istifade ettik. Ebu Guddé’nin neşrettiği eserlere ayrı bir değer kattığı ehline bilinmektedir. Birkaç defa vicahen görüştüğümüz Ebu Guddé’ye bu vesileyle Allah’tan rahmet diliyoruz.

Eser üzerinde bir ilahiyatçı ve iktisatçı olarak yoğunlaşan ve çok kıymetli değerlendirmeler yapan, eserin yeniden neşrini gündeme getiren Prof. Dr. Sabri Orman’a teşekkür ediyoruz. Sabri Orman 2015’te peş peşe yayınladığı üç ilmî makale ile bu eserin değerini ortaya koymuştur. Aslında Orman’ın bizim tercümemizin neşrinden önce *İlim ve Sanat* (Sayı: 33, İstanbul, 1992) dergisinde eseri tanıtan bir makalesi de yayınlanmıştır.

Türkçe tercüme tekrar basılırken yeniden gözden geçirilmiş, bazı yeni ara başlıklar ilave edilmiştir. Bu vesile ile eserin müellifi Şeybânî ve şârihi Serahî'yi rahmetle anıyor, kitabın yeniden okuyucu ile buluşmasını sağlayan Albaraka Yayınları'na teşekkür ediyoruz.

Gayret bizden tevfik Allah'tandır.

3 Ramazan 1440/8 Mayıs 2019
Prof. Dr. Mustafa Baktır